

Sygn. akt I ACa 1568/21

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 czerwca 2023 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSA Andrzej Żelazowski (spr.)

Sędziowie: SSA Jerzy Bess

SSA Kamil Grzesik

Protokolant: Jakub Zieliński

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 11 maja 2023 r. w Krakowie

sprawy z powództwa (...) Spółka z o.o. w K.

przeciwko R. S.

o uznanie czynności prawnych za bezskuteczne

na skutek apelacji strony powodowej

od wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach

z dnia 22 listopada 2021 r., sygn. akt I C 1330/19

1. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że nadaje mu treść:

„I. uznaje za bezskuteczną w stosunku do powoda czynność prawną dokonaną przez S. C. przed notariuszem K. G. Rep. (...)nr (...) polegającą na ustanowieniu na rzecz pozwanego R. S. hipoteki umownej do kwoty 250 000 zł na jej udziale wynoszącym 2/5 części we współwłasności nieruchomości położonej w K. przy ulicy (...), objętej księgą wieczystą numer (...), dla zabezpieczenia spłaty należności głównej wynikającej z umowy pożyczki oraz ewentualnych odsetek za zwłokę w spłacie, udzielonej przez pozwanego S. C. dnia 1 października 2014 roku – co do wiarygodności powoda wynikającej z tytułu wykonawczego - nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Okręgowego w K.I Wydział Cywilny z dnia 12 września 2014 roku, sygn. akt (...), wyroku Sądu Okręgowego w K.z dnia 21 lipca 2017 roku, sygn. akt (...)oraz wyroku Sądu Apelacyjnego w K.z 25 lipca 2018 roku sygn. akt (...)

II. uznaje za bezskuteczną w stosunku do powoda czynność prawną w postaci umowy przeniesienia udziałów we współwłasności nieruchomości w zamian za zwolnienie z długu zawartą między S. C. a pozwanym R. S. przed notariuszem J. B. Rep. (...)nr (...) – co do wiarygodności powoda wynikającej z tytułu wykonawczego - nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Okręgowego w K.I Wydział Cywilny z dnia 12 września 2014 roku, sygn. akt (...) wyroku Sądu Okręgowego w K.z dnia 21 lipca 2017 roku sygn. akt (...) oraz wyroku Sądu Apelacyjnego w K.z 25 lipca 2018 roku sygn. akt(...)

III. zasądza od pozwanego na rzecz strony powodowej kwotę 23.257,00 zł (dwadzieścia trzy tysiące dwieście pięćdziesiąt siedem) tytułem zwrotu kosztów procesu .”;

2. zasądza od pozwanego na rzecz strony powodowej kwotę 20.540,00 zł (dwadzieścia tysięcy pięćset czterdzieści) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 1568/21

UZASADNIENIE

wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 7 czerwca 2023 r.

Pozwem z dnia 11 czerwca 2019 (...) sp. z o.o. w K. domagała się:

1) uznania za bezskuteczną w stosunku do niej czynności prawnej dokonanej przez S. C. przed notariuszem K. G. Rep. (...)nr (...) polegającej na ustanowieniu na rzecz pozwanego R. S. hipoteki umownej do kwoty 250 000 zł na jej udziale wynoszącym 2/5 części we współwłasności nieruchomości położonej w K. przy ul. (...), objętej księgą wieczystą numer (...) dla zabezpieczenia spłaty należności głównej wynikającej z umowy pożyczki oraz ewentualnych odsetek za zwłokę w spłacie udzielonej przez pozwanego S. C. na mocy umowy pożyczki z dnia 1 października 2014 roku – do wysokości wierzytelności powoda w łącznej kwocie 420 207,13 zł wynikającej z tytułu wykonawczego – nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Okręgowego w K.I Wydział Cywilny z dnia 12 września 2014 roku, sygn. akt(...), wyroku Sądu Okręgowego w K.z dnia 21 lipca 2017 roku sygn. akt(...), postanowienia z dnia 18 września 2017 roku, sygn. akt(...) oraz wyroku Sądu Apelacyjnego w K.z 25 lipca 2018 roku sygn. akt (...)oraz

2) o uznanie za bezskuteczną w stosunku do powoda czynności prawnej umowy przeniesienia udziałów w nieruchomości w zamian za zwolnienie z długu zawartej między S. C. a R. S. przed notariuszem J. B. Rep. (...)nr (...) – do wysokości wierzytelności powoda w łącznej kwocie 420 207,13 zł wynikającej z tytułu wykonawczego – nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Okręgowego w K.I Wydział Cywilny z dnia 12 września 2014 roku, sygn. akt (...), wyroku Sądu Okręgowego w K.z dnia 21 lipca 2017 roku, sygn. akt (...) postanowienia z dnia 18 września 2017 roku, sygn. akt(...)oraz wyroku Sądu Apelacyjnego w K.z 25 lipca 2018 roku sygn. akt (...)

W odpowiedzi na pozew pozwany wnosił o oddalenie powództwa wskazując na okoliczności zawarcia znajomości z S. C. oraz łączących ich relacji, zawarcia z nią umów pożyczki, początkowy brak wiedzy o jej zobowiązaniach, okoliczności zawarcia umowy datio in solutum kwestionując, iżby w jej wyniku sytuacja powodowej Spółki miała ulec zmianie.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 22 listopada 2021 r., sygn. akt I C 1330/19, Sąd Okręgowy w Krakowie:

1. oddalił powództwo;
2. zasądził od (...) sp. z o.o. w K. na rzecz R. S. kwotę 10 817 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

W oparciu o zgromadzony w sprawie materiał dowodowy Sąd I instancji ustalił wysokość oraz podstawę zobowiązania S. C. wobec (...) sp. z o.o. w K.. Wskazał także na okoliczności nawiązania relacji przez pozwanego z S. C., przeprowadzenia remontu domu przy ul. (...) należącego do S. C. i jej córki, wspólnego zamieszkania w nim oraz udzielenia pożyczki przez pozwanego na rzecz S. C. na sfinansowanie tych prac, zabezpieczonej hipoteką umowną do kwoty 250 000 zł. Następnie Sąd Okręgowy ustalił w jakich okolicznościach doszło do zawarcia między S. C. a pozwanym umowy datio in solutum. Stwierdził także Sąd, iż na wniosek powodowej spółki została wszczęta egzekucja przeciwko S. C. i W. K. (jej byłemu mężowi).

Ustalając stan faktyczny Sąd oparł się na wymienionych w uzasadnieniu dowodach z dokumentów, których wiarygodność nie była kwestionowana przez żadną ze stron. Za wiarygodne uznał zeznania świadka A. P., z ostrożnością zaś ocenił zeznania S. C., jako osoby zainteresowanej w sprawie i ostatecznie przyznał im częściową wiarygodność. Nie dał wiary twierdzeniom tego świadka, iż do 2015 r. nie miała żadnej wiedzy o rozliczeniach między

nią a powodową spółką. Twierdzenia te, w sytuacji gdy prezesem zarządu spółki przez długi czas był jej teść, a następnie mąż świadka, a ponadto już w 2014 r. powód wezwał świadka do zapłaty – wydają się w ocenie Sądu I instancji całkowicie nieprzekonujące. W pozostałej części uznał Sąd zeznania świadka za wiarygodne, jako korespondujące z zeznaniami A. P. oraz pozwanego.

Również zeznania świadka I. C. – byłej żony prezesa zarządu (...) sp. z o.o. – należało zdaniem Sądu ocenić z ostrożnością z uwagi na jej relacje z powodem oraz z S. C., uznając je przy tym za lakoniczne i nic nie wnoszące do sprawy.

Z kolei zeznania powoda Sąd ocenił jako wiarygodne choć zważył, że jego twierdzenia dotyczące wiedzy pozwanego w październiku 2014 r. o długach S. C. czy o remoncie prowadzonym w domu przy ul. (...) w K. stanowią jedynie wyraz subiektywnych przekonań.

Zeznania pozwanego Sąd uznał za wiarygodne, znajdujące potwierdzenie zarówno w dokumentach, jak i zeznaniach świadka A. P..

Za podstawę dochodzonego roszczenia Sąd Okręgowy przyjął art. 527 k.c. przytaczając jego treść. Za bezsporny uznał Sąd fakt dokonania przez dłużnika dwóch czynności prawnych z pozwanym. Jako oczywiste przyjął także, że na skutek ustanowienia na rzecz pozwanego przez S. C. hipoteki umownej do kwoty 250 000 zł na jej udziale we współwłasności nieruchomości doszło do pokrzywdzenia powoda będącego jej wierzycielem. Nieruchomość będąca przedmiotem umowy z dnia 1 października 2014 roku Rep. (...) (oraz umowy z dnia 4 października 2018 r. Rep. (...)) stanowiła istotny składnik majątku dłużnika, z którego wierzyciel mógłby przeprowadzić egzekucję, a wskutek ustanowienia na rzecz pozwanego hipoteki, pozwany mógł dochodzić zaspokojenia swojej wierzytelności z nieruchomości bez względu na to czyją stała się własnością i z pierwszeństwem przed wierzycielami osobistymi właściciela nieruchomości, a więc z pierwszeństwem przed powodem. Oznacza to, że na skutek ustanowienia hipoteki dłużnik stał się co najmniej niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności, zatem czynność ta była dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli (powoda).

W ocenie Sądu I instancji nie może też rodzić wątpliwości, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela skoro ustanowienie hipoteki (i darowizna) zostały dokonane w czasie, gdy S. C. była zobowiązana do zapłaty na rzecz powoda należności w znacznej wysokości.

Za bezzasadny Sąd uznał zarzut pełnomocnika pozwanego, że w dniu 1 października 2014 r. S. C. nie miała takiej świadomości, gdyż nie został jej jeszcze doręczony ani odpis pozwu, ani nakaz zapłaty w sprawie(...). Ta okoliczność zdaniem Sądu I instancji pozostaje jednak bez znaczenia, gdyż wierzytelność powstała wcześniej, tj. przed 2013 r., a ponadto jak wynika z zeznań powoda, już w marcu lub kwietniu 2014 r. wezwał on S. C. do zapłaty wierzytelności.

Mimo to w ocenie Sądu Okręgowego powództwo nie mogło zostać uwzględnione.

Sąd stwierdził, że zawierając umowę z dnia 1 października 2014 r. pozwany pozostawał już w bliskich relacjach z S. C., ale nie mieszkali jeszcze razem i brak jest więc podstaw do przyjęcia istnienia domniemania wynikającego z art. 527 § 3 k.c., a powód nie wykazał, że pozwany wiedział, lub przy zachowaniu należytej staranności mógł się dowiedzieć, że S. C. działała z pokrzywdzeniem wierzycieli.

Niezależnie od tego Sąd I instancji uznał, że brak jest także podstaw dla przyjęcia, że wskutek opisaney w pozwie czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli pozwany uzyskał korzyść majątkową. Pozwany udowodnił, że umowa pożyczki, którą zabezpieczała hipoteka umowna, została przez niego wykonana (przelew na rachunek bankowy S. C. kwoty 200 000 zł).

Odnośnie zaś umowy z dnia 4 października 2018 r. Sąd stwierdził, że pozwany przyznał wprawdzie, iż w tym czasie fakt istnienia zadłużenia S. C. wobec powoda był mu znany, jednak także w stosunku do tej czynności prawnej powództwo nie może być uwzględnione z uwagi na brak podstaw do przyjęcia, że wskutek opisaney w pozwie czynności prawnej

dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli pozwany uzyskał korzyść majątkową. Pozwany twierdził, że S. C. nie wykonała ww. umowy, tj. w oznaczonym terminie nie dokonała spłaty pożyczki, a powód nie przedstawił żadnego dowodu potwierdzającego, aby spłata pożyczki nastąpiła. Skoro pozwany był wierzycielem S. C., to przeniesienie na jego rzecz przez nią udziału w nieruchomości – w miejsce wykonania świadczenia polegającego na spłacie długu wynikającego z pożyczki nie spowodowało po stronie pozwanego korzyści majątkowej o jakiej mowa w art. 527 § 1 k.c.

O kosztach Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c., zasądzając na rzecz pozwanego poniesione przez niego koszty zastępstwa procesowego.

Od powyższego wyroku apelację wniosła strona powodowa, zaskarżając go w całości i zarzucając mu naruszenie:

1) art. 527 § 3 k.c. poprzez błędną wykładnię tego przepisu sprowadzającą się do stwierdzenia, że pozostawanie przez osobę trzecią „w bliskich relacjach” z dłużnikiem nie jest wystarczające do zastosowania domniemania wynikającego z ww. przepisu, jeżeli osoby te razem nie zamieszkiwały, mimo że przesłanka taka nie wynika ani z treści przepisu, ani z orzecznictwa, ani nie ma poparcia w jakiegokolwiek metodzie wykładni prawa, i w związku z tym naruszenie art. 6 k.c. oraz art. 232 zd. 1 k.p.c., poprzez obarczenie powoda ciężarem dowodu w zakresie wykazania stanu świadomości pozwanego, mimo że w związku z tym domniemaniem z art. 527 § 3 k.c. to na pozwanym spoczywał ciężar dowodu co do wykazania, że nie wiedział ani przy zachowaniu należytej staranności nie mógł dowiedzieć się o dokonaniu czynności z pokrzywdzeniem powoda;

2) art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów i dokonanie jej w sposób dowolny, poprzez danie wiary zeznaniom pozwanego, w szczególności w zakresie, w jakim twierdził on, że:

- z S. C. zamieszkał pod koniec 2014 r., podczas gdy w innych postępowaniach składał zeznania, że zamieszkał z nią w grudniu 2013 r.,

- uzyskał wiedzę o okolicznościach uzasadniających uznanie czynności dłużnika za bezskuteczną dopiero w 2015 r., podczas gdy wiedzę tę uzyskał już w 2013 r., kiedy to pomagał S. C. w rozliczeniach z byłym mężem W. K. w związku ze sprawą o podział majątku wspólnego;

3) sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z zebrany w sprawie materiałem poprzez uznanie, że:

- pozwany wprowadził się do S. C. nie w grudniu 2013 r., lecz później tj. po zawarciu umowy z 1.10.2014 r.,

- pozwany w momencie zawierania umowy z 1.10.2014 r. i ustanawiania hipoteki nie wiedział, że S. C. dokonuje jej w celu pokrzywdzenia wierzycieli i przy zachowaniu należytej staranności nie mógł się o tym dowiedzieć;

4) art. 527 § 1 k.c. poprzez:

- uznanie, że wskutek ustanowienia hipoteki na udziale w nieruchomości dłużniczki S. C. pozwany nie uzyskał korzyści majątkowej, mimo że zabezpieczenie roszczenia hipoteką pozwalającą na egzekucję z nieruchomości z pierwszeństwem przed innymi wierzycielami stanowi ewidentną korzyść majątkową, co podkreśla się w orzecznictwie,

- błędną wykładnię tego przepisu i uznanie, że umowa datio in solutum nie stanowi czynności prawnej, która mogłaby być zaskarżona skargą pauliańską i w konsekwencji błędne uznanie, że wskutek umowy z dnia 4.10.2018 r. stanowiącej datio in solutum pozwany nie uzyskał korzyści majątkowej, mimo że czynność ta ewidentnie zapewniła pozwanemu korzyść majątkową,

5) art. 527 § 1 k.c. w zw. z art. 527 § 2 k.c. poprzez uznanie, że zawarcie przez pozwanego z S. C. w dniu 4.10.2018 r. umowy datio in solutum, nie spowodowało pokrzywdzenia powoda, bo „nawet w razie jej niedokonania, w razie prowadzenia przez powoda egzekucji z udziału 2/5 w nieruchomości przy ul. (...) w K., pozwany będący wierzycielem rzeczowym S. C. miałby pierwszeństwo zaspokojenia swojej wierzytelności”, mimo że czynność ustanowienia hipoteki jest również zaskarżona niniejszym powództwem, a ponadto w wyniku konfuzji (nabycie udziałów nieruchomości

przez pozwanego) doszło do wygaśnięcia hipoteki i została ona wykreślona z księgi wieczystej, co w efekcie prowadzi do tego, że w razie egzekucji z nieruchomości pozwany nie korzystałby z pierwszeństwa zaspokojenia jego wierzytelności, a ponadto sam fakt obciążenia nieruchomości hipoteką nie stanowi o braku pokrzywdzenia wierzyciela i nie może mieć wpływu na ocenę bezskuteczności czynności wyzbycia się udziału w nieruchomości (datio in solutum).

W konkluzji skarżący wniósł o zmianę w całości zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości, tj.:

- uznanie za bezskuteczną w stosunku do (...) sp. z o.o. z siedzibą w K. czynności prawnej dokonanej przez S. C. przed notariuszem K. G. Kancelaria Notarialna w K. Repertorium (...)numer (...) polegającej na ustanowieniu na rzecz pozwanego R. S. hipoteki umownej do kwoty 250 000,00 zł (słownie: dwieście pięćdziesiąt tysięcy złotych) na jej udziale wynoszącym 2/5 części we współwłasności nieruchomości położonej w K. przy ul. (...), objętej księgą wieczystą numer (...), dla zabezpieczenia spłaty należności głównej wynikającej z umowy pożyczki oraz ewentualnych odsetek za zwłokę w jej spłacie udzielonej przez pozwanego S. C. na mocy umowy pożyczki z dnia 1 października 2014 r. zawartej przed notariuszem K. G. Kancelaria Notarialna w K. Repertorium (...)numer (...), do wysokości wierzytelności powoda w łącznej kwocie: 420 207,13 zł (słownie: czterysta dwadzieścia tysięcy dwieście siedem złotych 13/100) wynikającej z tytułu wykonawczego - nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Okręgowego w K.I Wydział Cywilny z dnia 12 września 2014 r., sygn. (...) wyroku Sądu Okręgowego w K.I Wydział Cywilny z dnia 21 lipca 2017 r. sygn. (...), postanowienia z dnia 18 września 2017 r. sygn. (...) wyroku Sądu Apelacyjnego w K.z dnia 25 lipca 2018 r. sygn. (...)

- uznanie za bezskuteczną w stosunku do (...) sp. z o.o. z siedzibą w K. czynności prawnej umowy przeniesienia udziału w nieruchomości w zamian za zwolnienie z długu (datio in solutum) zawartej między S. C. a R. S. przed notariuszem J. B. Kancelaria Notarialna w K. Repertorium (...)numer (...) do wysokości wierzytelności powoda w łącznej kwocie: 420 207,13 zł (słownie: czterysta dwadzieścia tysięcy dwieście siedem złotych 13/100) wynikającej z tytułu wykonawczego - nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Okręgowego w K.I Wydział Cywilny z dnia 12 września 2014 r., sygn.(...) wyroku Sądu Okręgowego w K.I Wydział Cywilny z dnia 21 lipca 2017 r. sygn. (...) postanowienia z dnia 18 września 2017 r. sygn. (...)wyroku Sądu Apelacyjnego w K.z dnia 25 lipca 2018 r. sygn. (...)

a także o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów procesu tak w pierwszej, jak i drugiej instancji, w tym kosztów zastępstwa procesowego, wg norm przepisanych.

Pozwany postulował oddalenie apelacji i zasądzenie od strony powodowej na jego rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja zasługuje na uwzględnienie w całej rozciągłości.

Podstawowym warunkiem uwzględnienia powództwa, zważając na zakres zaskarżenia apelacją, jest ocena, czy czynność prawna dokonana pomiędzy dłużnikiem (S. C.) a osobą trzecią (R. S.), tj. ustanowienie na rzecz pozwanego R. S. hipoteki umownej do kwoty 250 000,00 zł na jej udziale wynoszącym 2/5 części we współwłasności nieruchomości położonej w K. przy ul. (...), objętej księgą wieczystą numer (...), dla zabezpieczenia spłaty należności głównej wynikającej z umowy pożyczki udzielonej przez pozwanego S. C. dnia 1 października 2014 r. oraz ewentualnych odsetek za zwłokę w jej spłacie, a także czynność prawna przeniesienia udziału w nieruchomości w zamian za zwolnienie z długu (datio in solutum) dokonana między S. C. a R. S. w dniu 4 października 2018 r. – zostały zrealizowane w warunkach odpowiadających przesłankom określonym art. 527 k.c.

Sąd Okręgowy prawidłowo dekodował przesłanki zastosowania instytucji przewidzianej w ww. przepisie i nie ma potrzeby ponownie ich przytaczać.

Istnienie wierzytelności przysługującej stronie powodowej nie budzi wątpliwości. Twierdzenie przeciwne byłoby pozbawione podstaw – sama wierzytelność istniała w dacie zawarcia umowy pożyczki oraz kolejnych czynności z tym

związanych, których uznania za bezskuteczne domaga się powód i było jasne, że przysługuje ona stronie powodowej, co potwierdziły późniejsze orzeczenia Sądów.

Ocenę zarzutów apelacji rozpocząć należy natomiast od tego natury procesowej, dotyczącego naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., który Sąd odwoławczy uznaje za w pełni zasadny.

Sąd odwoławczy uznał, że zupełnie nietrafnie Sąd Okręgowy ocenił zgromadzony materiał dowodowy w zakresie w jakim pozostaje otwartą kwestia możliwości przypisania S. C. statusu osoby bliskiej w stosunku do R. S., rażąco naruszając zasady logicznego rozumowania oraz doświadczenia życiowego, a uchybienie to miało wpływ na wynik sprawy. W apelacji bardzo szczegółowo wywiedziono kwestię odnoszącą się do nietrafnej oceny materiału dowodowego w zakresie owej bliskości. Sąd Apelacyjny w pełni zarzuty te podziela. Niewątpliwie, biorąc pod uwagę zasady doświadczenia życiowego, ale i też przede wszystkim treść zeznań S. C., jak i R. S., w różnych postępowaniach, odnośnie tego kiedy strony się poznały, w jakim pozostawały stopniu zażyłości, kiedy faktycznie ze sobą zamieszkały, prawidłowa ocena zgromadzonego materiału dowodowego, z uwzględnieniem dowodów, które przedstawiła strona powodowa wraz z apelacją, przesądza, że stanowisko Sądu Okręgowego w tym zakresie jest nietrafne. Przyjąć należy, iż ta zażyłość między S. C. a R. S., powstała znacznie wcześniej, niż przyjął to Sąd Okręgowy, w szczególności w stosunku do daty spornej czynności 1 października 2014 r., tj. daty zawarcia przez nich umowy pożyczki. Ewidentnie bowiem z zeznań R. S. złożonych w innej sprawie (protokół rozprawy z dnia 10.02.2020 r., sygn. akt (...)Sądu Rejonowego w K.), a więc nie na potrzeby niniejszego postępowania, wynika, iż z M. C. zamieszkał najpóźniej w połowie 2014 r. (M. C. wskazywała nawet na koniec 2013 r.). Jak słusznie stwierdza w apelacji strona powodowa, okoliczności wskazywane przez pozwanego są sprzeczne z zasadami logiki i doświadczenia życiowego. Skoro pozwany zamierzał pożyczyć S. C. dużą ilość pieniędzy, to powinien zachować wyjątkową staranność w ustaleniu jej stanu majątkowego i ewentualnego zadłużenia. Dalej, podkreślenia także wymaga, że w ramach roszczenia ze skargi pauliańskiej ciężar dowodu wykazania istnienia okoliczności faktycznych wypełniających przesłanki tego roszczenia co do zasady spoczywa na wierzycielu – powodzie. Z uwagi na to, że w ramach tych przesłanek istnieją także przesłanki podmiotowe związane ze stanem świadomości dłużnika i osoby trzeciej, jak też, że kwestionowana czynność prawna jest czynnością dokonaną bez udziału wierzyciela, z reguły powód może spotkać się z trudnościami dowodowymi. W oczywisty sposób powód nie dysponuje bezpośrednimi środkami dowodowymi wykazującymi istnienie tych okoliczności. Z tego względu ustalenia w tym zakresie mogą – a niejednokrotnie muszą – być oparte na domniemaniach dowodowych, a i tak powodowi udało się przedstawić konkretne dowody wskazujące na spełnienie przesłanek z art. 527 § 1 i 3 k.c. Nadto opisana sytuacja musi prowadzić do ostrożności w ocenie dowodów z zeznań osób – stron kwestionowanej czynności, skoro w oczywisty sposób roszczenie ukierunkowane jest przeciwko prawu uzyskanemu przez osobę trzecią oraz naraża dłużnika na odpowiedzialność prawną.

W ramach roszczenia wynikającego z art. 527 k.c., uprawnienie wierzyciela do ingerencji w sferę praw osoby trzeciej znajduje swoje usprawiedliwienie w postawie dłużnika i osoby trzeciej. Uzależnione jest zatem od istnienia przesłanek subiektywnych – z jednej strony od działania dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, z drugiej wiedzy bądź możliwości uzyskania takiej wiedzy przez osobę trzecią.

Świadomość taka istnieje, gdy dłużnik wie, że na skutek czynności prawnej określone aktywa wyjdą z jego majątku i że z tego powodu wierzyciele będą mieli trudności z zaspokojeniem, a w konsekwencji nastąpi ich pokrzywdzenie. Istnienie tej przesłanki nie budzi wątpliwości, skoro na skutek spornych czynności nie zachodzi możliwość zaspokojenia wierzytelności, co trafnie ocenił Sąd Okręgowy. Podkreślenia wymaga, iż sama S. C. nie wskazywała, iż dysponowała jakimkolwiek innym majątkiem, z którego wierzyciel mógłby uzyskać zaspokojenie ani też na taki nie powoływała się strona pozwana.

Dalej, art. 527 § 1 k.c. wymaga dla skuteczności roszczenia wykazania, że osoba trzecia o świadomości dłużnika wiedziała lub z łatwością mogła się o niej dowiedzieć. Nie jest przy tym wymagane, by osoba trzecia podejmowała jakiegokolwiek działania w celu pokrzywdzenia wierzyciela, by działała w porozumieniu z dłużnikiem, jak też nie ma znaczenia źródło informacji o stanie podmiotowym dłużnika. Jej naganna postawa sprowadza się do tego, że znając charakter czynności decyduje się na jej dokonanie.

Art. 527 § 3 k.c. przyjmuje natomiast domniemanie, iż w przypadku, gdy wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli uzyskała korzyść majątkową osoba będąca w bliskim z nim stosunku, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli.

Podkreślić przy tym wymaga, że przedmiotową przesłanką rozstrzygnięcia objęta jest wiedza obejmująca fakt, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Oznacza to świadomość, że czynność prawna krzywdzi wierzyciela dłużnika i że dłużnik zna skutek dokonywanej czynności. Wiedza ta nie musi obejmować konkretnego wierzyciela. Wystarczające jest zdawanie sobie sprawy z tego, że dłużnik posiada zadłużenie.

Tak zatem, przechodząc do rozważań dotyczących zarzutu naruszenia art. 527 § 3 k.c., a także art. 527 § 1 k.c. w zw. z art. 527 § 2 k.c, Sąd odwoławczy przyjął za uzasadnioną argumentację Sądu Okręgowego dotyczącą działania dłużnika (S. C.) ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela - powoda. Stwierdzić jednak należy, iż Sąd I instancji błędnie nie przyjął istnienia domniemania wynikającego z art. 527 § 3 k.c. Nie ma bowiem w powyższych okolicznościach dla Sądu Apelacyjnego wątpliwości, iż R. S. pozostawał w bliskim stosunku z S. C. w rozumieniu tego przepisu, co zostało przez stronę powodową pieczołowicie wykazane w apelacji. Skoro zaś tak, to powód nie musiał udowadniać, że pozwany wiedział, lub przy zachowaniu należytej staranności mógł się dowiedzieć, że S. C. działała z pokrzywdzeniem wierzycieli, bowiem objęte jest to domniemanie z art. 527 § 3 k.c. Ciężar dowodu jest w tej sytuacji odwrócony i to na pozwanym spoczywał obowiązek wykazania, iż wiedzy takiej nie posiadał, co nie zostało przez niego skutecznie zaprezentowane.

Odnosząc się dalej do zarzutu naruszenia art. 527 § 1 i 2 k.c. zważyć trzeba na następujące zagadnienia.

Zgodzić należy się z oceną, że na skutek czynności – ustanowienia hipoteki umownej do kwoty 250.000,00 zł na udziale S. C. wynoszącym 2/5 części we współwłasności nieruchomości położonej w K. przy ul. (...), podmiot trzeci (R. S.) uzyskał korzyść majątkową. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 7 grudnia 1999 r., I CKN 287/98, „do przyjęcia, iż osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, wystarczy wykazanie, że na podstawie czynności prawnej dłużnika nabyła ona rzecz lub prawo albo została zwolniona z obowiązku, co spowodowało zmianę w majątku dłużnika prowadzącą do pokrzywdzenia wierzycieli”. W ocenie Sądu odwoławczego całkowicie nietrafne są wywody Sądu I instancji w zakresie w jakim dotyczą one ustanowienia hipoteki i ewentualnej korzyści jaka miałaby być odniesiona lub nie w związku z dokonaniem tej czynności. Niewątpliwie ustanowienie hipoteki na rzecz określonego wierzyciela stwarza na jego rzecz pierwszeństwo egzekucji, więc w oczywisty sposób doprowadza do sytuacji, w której następuje utrudnienie egzekucji przez pozostałych, nieuprzywilejowanych wierzycieli. Zważyć bowiem w tym kontekście trzeba, iż hipoteka należy do tej kategorii praw, które określane są rzeczowymi zabezpieczeniami wierzyciela, a ich rolą jest wzmocnienie pozycji wierzyciela, na rzecz którego tego rodzaju zabezpieczenie zostało ustanowione, przez przyznanie mu pierwszeństwa w zaspokojeniu się z obciążonej rzeczy i to bez względu na to, kto jest jej właścicielem. Wynika to z istoty tej instytucji, która została unormowana w art. 65 § 1 u.k.w.h. Zgodnie z przywołaną regulacją na treść hipoteki składa się uprawnienie wierzyciela do zaspokojenia się z przedmiotu obciążenia z pierwszeństwem przed wierzycielami osobistymi dłużnika. O pierwszeństwie dwóch lub więcej hipotek ustanowionych na tym samym przedmiocie (a w konsekwencji – o kolejności zaspokojenia się rzeczowo zabezpieczonych wierzycieli z tej samej nieruchomości) rozstrzygają zaś art. 11–14 u.k.w.h., które stanowią *lex specialis* względem art. 249 § 1 k.c. (zob. A. Kozioł [w:] Ustawa o księgach wieczystych i hipotece. Komentarz, red. M. Frasz, M. Habdas, Warszawa 2021). Zasada pierwszeństwa, która ma w tym przypadku zastosowanie, faworyzuje określone prawa kosztem innych, zakładając, że niektóre prawa mogą w ogóle nie zostać zaspokojone lub też ich wykonanie może okazać się niemożliwe. O pierwszeństwie pomiędzy prawami wpisanymi do księgi wieczystej rozstrzyga chwila wpływu wniosku, na podstawie którego wpis danego prawa nastąpił (art. 12 ust. 1 u.k.w.h.). Wierzyciele wybierają zatem zabezpieczenie hipoteczne, działając w zaufaniu do treści ksiąg wieczystych i ujawnionego tam stanu obciążenia nieruchomości. Zasada pierwszeństwa wskazana w art. 12 w zw. z art. 29 u.k.w.h., gwarantuje im bowiem zaspokojenie wówczas, gdy w chwili wpisu ich hipoteki do księgi wieczystej nieruchomość nie jest obciążona hipoteką wpisaną wcześniej albo jest obciążona w stopniu umożliwiającym zaspokojenie kolejnemu wierzycielowi hipotecznemu w razie ewentualnego uruchomienia postępowania egzekucyjnego. Ustanowienie hipoteki na nieruchomości, w świetle brzmienia art. 1025 k.p.c. może

stanowią czynność prawną dokonaną z pokrzywdzeniem wierzyciela, albowiem w przypadku, gdy dwóch wierzycieli, nie ma ustanowionej hipoteki na nieruchomości, stanowiącej jedyny wartościowy składnik majątku, to niezależnie od wysokości wierzytelności, każdy z wierzycieli będzie mógł się zaspokoić w jakiejś części (zasada proporcjonalności - art. 1026 par 1 k.p.c.). Jeżeli natomiast jeden z wierzycieli uzyskuje zabezpieczenie hipoteczne, tym samym jego należność jest zaspakajana w wyższej kategorii (art. 1025 par 1 pkt 5 k.p.c.) i „wyprzedza” drugiego z wierzycieli.

Słusznie skarżący podnosi także, iż w efekcie wadliwie Sąd I instancji przyjął, że pozwany nie uzyskał korzyści w wyniku umowy datio in solutum, bowiem stanowiła ona spełnienie przez S. C. świadczenia z umowy pożyczki. Sąd odwoławczy w całości w tym zakresie aprobuje przytoczony przez skarżącego w apelacji pogląd wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23.07.2003 r., sygn. II CKN 299/01, iż: „W niektórych [...] sytuacjach należy uznać, że spełnienie świadczenia i zaspokojenie tylko jednego z wierzycieli, odpowiada przesłankom art. 527 k.c. Ma to miejsce między innymi wówczas, gdy dłużnik, zamiast spełnienia świadczenia w sposób odpowiadający treści zobowiązania, spełnia inne świadczenie, w szczególności, gdy przenosi na wierzyciela własność rzeczy lub prawa, zamiast zapłaty świadczenia pieniężnego. Pozbawia wówczas pozostałych wierzycieli możliwości zaspokojenia się ze składnika majątkowego, który byłby dla nich dostępny, gdyby nie takie zaspokojenie jednego z wierzycieli, co stanowi niewątpliwie jego uprzywilejowanie, kosztem pozostałych”. Z taką dokładnie sytuacją mamy do czynienia w niniejszej sprawie i stanowisko to jest tym bardziej uzasadnione, iż pożyczka, której ekwiwalentem wobec braku jej spłaty w gotówce, miało być przeniesienie udziałów w nieruchomości w zamian za zwolnienie z długu, została udzielona już w momencie, gdy pozwany pozostawał z S. C. w bliskim stosunku i kolejne czynności ustanowienia hipoteki oraz właśnie datio in solutum, miały na celu ucieczkę przez dłużniczkę powoda od egzekucji.

Symptomatyczną jest też koincydencja czasowa tej czynności zwolnienia z długu z zakończeniem postępowania przed Sądem Apelacyjnym w Krakowie co do należności głównej. Niewątpliwym jest też, że tego rodzaju przeniesienie własności datio in solutum spowodowało pozbawienie możliwości wierzyciela-strony powodowej skutecznej egzekucji swojej należności.

Co prawda przedłożone przez strony wyroki odnoszące się do postępowań karnych nie są prawomocne, ale można powiedzieć, iż te okoliczności, które z nich wynikają, dopełniają obrazu sprawy, który składa się w ocenie Sądu odwoławczego na całkowicie kierunkowe działanie w celu uniknięcia odpowiedzialności majątkowej przez dłużniczkę S. C., co w konsekwencji obciąża także pozwanego, przeciwko któremu skierowano skargę pauliańską.

Biorąc pod uwagę wszystkie koincydencje dat, zbiegi czasowe, które wskazywano w pozwie, a znajdujące potwierdzenie w zgromadzonym materiale dowodowym, zwłaszcza fakt, iż w związku z wezwaniem S. C. przez powoda do zapłaty niedługo potem doszło do ustanowienia spornej hipoteki zabezpieczającej zawartą umowę pożyczki oraz biorąc pod uwagę charakter umowy datio in solutum, kwestie oczywistej świadomości możliwości pokrzywdzenia strony powodowej jako wierzyciela, biorąc pod uwagę bliskie stosunku dłużniczki z pozwanym, nie sposób nie twierdzić, że nie istnieje związek przyczynowy pomiędzy zaskarżonymi czynnościami, a pokrzywdzeniem strony powodowej jako wierzyciela. Istotnie bowiem, jak zasadnie zauważa strona powodowa, dłużniczka dokonała arbitralnego wyboru związanego ze sobą wierzyciela, którego roszczenie chce zabezpieczyć.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny uznał apelację za w pełni zasadną, dlatego zaskarżony wyrok zmienił uwzględniając powództwo w całości, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. i orzekł jak w sentencji, a o kosztach postępowania przed Sądem I instancji oraz postępowania odwoławczego rozstrzygając zgodnie z zasadą odpowiedzialności za ich wynik (art. 98 § 1 i 3 k.p.c., a co do postępowania odwoławczego w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.).

Na koszty te składają się w pierwszej instancji poniesiona przez powoda opłata należna od pozwu w kwocie 12.440 r. oraz wynagrodzenie pełnomocnika powoda będącego radcą prawnym w kwocie 10.800 zł ustalone na podstawie §2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t. jednol. Dz. U. z 2018 r., poz. 265) i opłata skarbową od udzielonego pełnomocnictwa w kwocie 17,00 zł – łącznie kwota 23.257 zł, a w instancji odwoławczej opłata należna od apelacji w kwocie 12.440 zł i wynagrodzenie

pełnomocnika powoda ustalone na podstawie §2 pkt 7 i §10 ust. 1 pkt 2 powołanego rozporządzenia w kwocie 8.100 zł – łącznie kwota 20.540 zł.